

Młodzież w rzeczywistości permanentnej zmiany, „kruchej teraźniejszości” i wielości możliwości

Agnieszka Cybal-Michalska

Dla partycypujących w chybotliwej rzeczywistości młodzieży znalezienie odpowiedzi na pytania „Kim jestem?”, „Kim się staję”, nabierają szczególnego znaczenia, ale okazują się być coraz trudniejsze do sprecyzowania.

W przypadku młodzieży, zmiany w subiektywnych aspektach samookreślenia determinowane są:

- jakością rzeczywistości społeczno-kulturowej, w której główną oś narracji jest permanentna zmiana i ambiwalencja (potrzeba rozpoznania świata i odpowiedzi na pyt: jaki jest świat?)
- właściwościami fazy rozwojowej - dla wchodzącej w dorosłe życie młodzieży charakterystyczne jest kwestionowanie swojej dotychczasowej tożsamości, właściwej dla okresu dzieciństwa, oraz poszukiwanie nowych źródeł sensu własnej egzystencji (potrzeba odpowiedzi na pytanie: jaka jest młodzież?)
- orientacjami poznawczymi przyjmowanymi przez młodzież w procesie krystalizowania tożsamości czyli formowanymi stylami tożsamości (potrzeba odpowiedzi na pyt: jakie są style tożsamości młodzieży jako odpowiedź na rozwiązywanie problemów natury tożsamościowej?)

Młodzież jest taka, jak czasy w których przyszło jej żyć.

W tym kontekście należy postawić trzy pytania:

- Jaki jest świat?
- Jaka jest młodzież?
- Jakie są możliwe relacje młodzieży z tym światem biorąc pod uwagę orientacje poznawcze przez nią przyjmowane, czyli style tożsamości młodzieży?

Próba odpowiedzi na powyższe pytania pozwoli na rozpoznanie tego co nadaje „młodzieży w świecie i światu w młodzieży” sens (I. Wojnar)

Jaki jest świat?

Jaki jest świat?

Rzeczywistość społeczno-kulturowa: wieloznaczna, sfragmentaryzowana, ulegająca permanentnej fluktuacji, to:

- a) „wielość światów” (Z. Baumana)
- b) współzawodniczące i ścierające się nowoczesności (S. N. Eisenstadta)
- c) świat polimityczny - wielości historii, wielości mitów (O. Marquard)
- d) świat „pluralizacji stylów życia” (Berger)
- e) rzeczywistość „kruchej teraźniejszości” (A. Melucci)
- f) rzeczywistość codziennej konieczności dokonywania wyborów, w warunkach bolesnej i nieuleczalnej niepewności (Z. Bauman)
- g) świat w którym dzisiejsze oczywistości stają się jutrzejszymi absurdami (P. F. Drucker)
- h) świat „paradoksu wyboru” z hasłem „impossible is nothing” (B. Schwartz)
- i) cywilizacyjne przypisanie do ryzyka (U. Beck)
- j) płynna nowoczesność (Z. Bauman)
- k) zorientowanie na ideologię konsumpcji (M. Douglas)
- l) zorientowanie na kulturę popularną (Z. Melosik)
- m) zorientowanie na rzeczywistość zapośredniczoną z mediów (J. Baudrillard)
- n) późną nowoczesność (A. Giddens)

Jaka jest młodzież?

Jaka jest młodzież?

W świecie, w którym wszystko wydaje się tymczasowe, do odwołania, zmienne i ambiwalentne istotne wydaje się postawienie pytania o jakość procesu krystalizowania tożsamości przez młodzież.

Tożsamość, jako praktyka kognitywna, oznacza poszukiwanie przez młodzież odpowiedzi na pytania (B. Misztal):

- „**Kim jestem?**” (jest to pytanie o istotę własnej egzystencji i swojego miejsca w świecie),
- „**Kim jestem, skoro jestem tak różny od innych?**” (pytanie kontrastowe), „**Kim jestem, skoro cechy charakteryzujące ludzi rozkładają się tak nierówno?**” (pytanie gradacyjne),
- „**Kim jestem w tym tak szybko zmieniającym się świecie?**” (pytanie dynamiczne).

Rozwój własnego, autentycznego „Ja”, przebiega w dwóch etapach (A. Brzezińska):

- **twórcza eksploracja** - aktywne poszukiwanie, rozpoznawanie wielości, doświadczanie, zrozumienie możliwości tkwiących w podmiocie
- **podjęcie zobowiązania** - powzięcia odpowiedzialności za podjęte działania i decyzje

Konceptualizacja silnego poczucia tożsamości stanowi praktykę poznawczą skoncentrowaną na określeniu możliwości tkwiących w podmiocie i możliwości zastanych w świecie i ujawnia się w poczuciu:

- względnej niezmienności
- wewnętrznej spójności
- wewnętrznej treści (wartości)
- odrębności własnego Ja od otoczenia

Jeżeli realizacja odpowiedzialnych za silne poczucie tożsamości funkcji ulega zakłóceniu, wówczas zostaje naruszona integralność młodego człowieka, co jest równoważne z odczuwaniem dylematów tożsamościowych, a nawet z kryzysem jego tożsamości.

Kryzys tożsamości może przybrać postać (R.F Baumeister):

- **deficytu tożsamości** (problemy z adekwatną i realną definicją własnego „Ja”, jak również brak zinternalizowania i przywiązania do wybranego systemu aksjo-normatywnego). Przykładem może być tożsamość moratoryjna (*moratorium identity*), tożsamość rozproszona (*diffused identity*) czy też tożsamość pomieszana (*identity confusion*)
- **konfliktu tożsamości** (problem stanowi współwystępowanie w podmiocie wielości definicji siebie przy jednoczesnym silnym przywiązaniu do zinternalizowanych wartości i celów, które ze względu na liczebność, ale też niespójność, czy pozostawanie sprzeczność są trudne do pogodzenia.

**Jakie są możliwe relacje młodzieży z tym
światem biorąc pod uwagę orientacje
poznawcze przez nią przyjmowane?**

Jakie są możliwe relacje młodzieży z tym światem biorąc pod uwagę orientacje poznawcze przez nią przyjmowane?

Orientacje poznawcze zaangażowane w proces krystalizowania tożsamości mogą świadczyć o odmiennych **stylach tożsamości**.

Styl tożsamości rozumiany jest przez M. Berzonsky'ego jako: „sposób radzenia sobie przez jednostkę z rozwiązywaniem problemów natury tożsamościowej”.

Style tożsamości wyznaczone przez społeczno-poznawcze procesy odnoszą się do jednostkowych preferencji w przetwarzaniu informacji na temat podmiotowego Ja, podejmowaniu decyzji, w wyborze strategii konstruowania czy też unikania krystalizowania swojej tożsamości.

Orientacje poznawcze zaangażowane w proces krystalizowania tożsamości mogą świadczyć, jak ujmuje to M. Berzonsky, o odmiennych **stylach tożsamości**, mianowicie:

- stylu informacyjnym (the information style),
- stylu normatywnym (the normative style),
- stylu dyfuzyjno-unikającym (the diffuse/avoidant style)
- stylu reprezentującym zaangażowanie (commitment), nazywanym też czynnikiem zaangażowania tożsamościowego czy siłą zaangażowania.

Styl informacyjny cechuje jednostki, które w procesie budowania tożsamości, a precyzyjniej rzecz ujmując, przed podjęciem wiążących decyzji tożsamościowych, poszukują informacji, dokonują namysłu nad własnymi poglądami, poddając je wielokrotnej ocenie, szczególnie w sytuacji sprzecznych informacji zwrotnych. Sposoby eksploracji są oparte na samodzielnym i aktywnym poszukiwaniu i przepracowywaniu wielości różnorodnych danych informacyjnych. Informacyjny styl tożsamości jest pozytywnie skorelowany z potrzebą poznania, z kognitywną złożonością, autorefleksją, z opartym na racjonalnym namyśle radzeniu sobie z problemami, z uważnym podejmowaniem decyzji, otwartością na nowe doświadczenia, a także sumiennością.

Styl normatywny odwołuje się do sposobu radzenia sobie jednostki z istotnymi dla Ja decyzjami przez akceptację i internalizację oczekiwań osób znaczących dla podmiotu czy obowiązujących norm społecznych. „Normatywnie” zorientowane jednostki w niewielkim stopniu wykazują gotowość do eksploracji wewnętrznej, mają wyraźnie zarysowany kierunek działania, ograniczoną tolerancję na sprzeczności informacyjne, a także ujawniają zamknięcie na informacje, które mogą zagrażać osobistym przekonaniom i systemowi wartości. Proces normatywny łączy się z internalizacją standardów, celów, wartości osób znaczących, sprawia, że zaangażowanie nie jest przez podmiot odbierane jako w pełni własne. Jego działaniom towarzyszy niepokój wywołany poczuciem możliwej winy, aprobaty czy powinności.

Styl dyfuzyjno-unikający odzwierciedla postawę zwlekania i odsuwania rozstrzygnięć ważnych dla ukształtowania tożsamości, rozstrzygnięcia konfliktów tożsamościowych. Jednostki o stylu dyfuzyjno-unikającym tak długo, jak to możliwe, unikają konfrontacji z problemami osobistymi i odwlekają podejmowanie ważnych decyzji, a ich zachowanie wyznaczone jest głównie przez czynniki sytuacyjne. Dyfuzyjno-unikający styl tożsamości jest pozytywnie skorelowany z emocjonalnymi strategiami radzenia sobie z problemami, ze zmiennością sytuacyjną, z neurotycznością i reakcjami depresyjnymi. Dyfuzja-unikanie jest czymś więcej niż rozproszonym, „zagubionym” Ja bowiem łączy się ze strategicznymi próbami ominięcia lub ukrycia potencjalnie negatywnych informacji zwrotnych, z niewielkim zaangażowaniem, z zewnętrznym umiejscowieniem kontroli oraz impulsywnością.

Czynnik zaangażowania odzwierciedla siłę motywacji, gotowość, stabilność w realizowaniu zinterioryzowanego systemu wartości, w podejmowaniu decyzji związanych z tożsamością i dążeniu do realizacji obranych celów. Zaangażowanie tożsamościowe daje podmiotowi poczucie sensu i ukierunkowania na cel. Uwewnętrznione standardy i kryteria służą za punkt odniesienia przy ocenie informacji zwrotnych, płynących z rozwiązywania problemów.

Style tożsamości młodzieży przy jednoczesnym odwołaniu się do czynnika zaangażowania tożsamościowego ukazują odmienności w przetwarzaniu informacji, negocjowaniu kwestii tożsamościowych oraz podejmowaniu ważnych życiowo decyzji, co czynni je, z kognitywnego punktu widzenia, ważkimi analitycznie, bowiem służącymi do wyjaśnienia możliwych relacji młodzieży ze światem, którego cechuje wielość możliwości, ambiwalencja i zmiana.